

vis, om den religiösa antinomiens synpunkt är möjlig att lägga på materialet. Detta sammanhänger med frågan, om distinktionen mellan logisk och religiös antinomi kan upprätthållas. Författarens förnekande av, att nådens ordning är en psykologisk process, skulle jag vilja ifrågasätta. Det är ej säkert, att man kommer undan de rationella och psykologiska kategorierna genom att reducera dem till hjälpföreställningar. Och slutligen: Författarens ton vid uppgörelsen med tidigare Schartauforskare är en smula påfrestande. Deras frågeställningar torde ännu kunna tåla diskussion och det finns ingen anledning att tala om deras »tillhyggen» eller att företa »kritiska vidräkningar». I alla händelser är förebråelsen mot Rydholm för att han ej drivit motivforskningen i sin 1896 utgivna avhandling om Lärnan om nådens ordning i lutherska kyrkan meningslös.

Bengt Strömberg.

Recensioner.

Paul Nilsson: Klerker, sångare, knektar. Stockholm, Bokförlaget Natur och kultur, 1938. Pris h. 5: 50, inb. 7: 25.

Har prästen någon uppgift? Med den frågan trädde den unge västgöta-pastorn in i ämbetet. Utan att gå in på frågans svar i den djupare mening, i vilken den framställdes, måste en läsare av Paul Nilssons minnen svara att uppgifter åtminstone aldrig saktats honom personligen. Det är ett rikt och mångskiftande liv som breder ut sig för oss på dessa sidor: sockenpräst, regementspastor, hovpredikant, skald, författare, sångare, sånganförelse, soldathemsbyggare. Och allt med samma helhjärtade sinnelag. I allt samma omedelbarhet. Över allt samma brinnande entusiasm. Paul Nilssons namn skall gå till eftervärlden genom hans psalmer. Bland nutida

psalmister intager han en obestridd rangplats. Ingen har kanske arbetat mera nitiskt för psalmboksfrågans lösning än han. Säkerligen skulle vår psalmbok i åtskilliga stycken varit bättre än den är om man lyssnat mera till hans ord. Hans minnen utgöra en ovanligt fängslande läsning. Han äger en sällsynt förmåga av konkret framställning, som gör att man ser allting levande för sig när han berättar. Då man läser hans bok är det som om man såge en film, icke som om man hörde beskrivningar.

Paul Nilssons minnen äro i hög grad personliga liksom han själv. Däriligger deras styrka och deras svaghet. Det är en varm, impulsiv natur, vi i dem möta, för vilken orden icke äro till för att dölja tankarna. Ibland kommer man kanske att tänka på Karl-feldts ord om den tillbörliga vreden. Men om någon gång en fläkt av

nordanväder blåser en till mötes, så känner man dock, även då, att författaren i själ och hjärta är västanvinden som träder bland människorna oändligt blid. Liksom i verkligheten möter oss Paul Nilsson i sina minnen i första rummet som den varmhjärtade vännen.

Knut Peters.

J. J:son Hanzén: Järvsö kyrka och dess föregångare. Ljusdal 1938. Kr. 3: 50.

Den frikostiga kyrkofullmäktigeinstitutionen i Järvsö har bekostat publicerandet av kyrkoherde Hanzéns skildring av sin kyrka.

Den äldsta kyrkan på platsen från 1200- eller 1300-talen var en vackert välvd byggnad med många värdefulla inventarier, framför allt triumfkrucifixet (varav torson är bevarad) och en korkåpa, samt en rik mural utsmyckning av målaren Gadh från 1520-talet. Utökad med korsarmar under 1700-talet, befanns den småningom för liten, varför den gamla revs och en ny byggdes 1838 efter ritning av C. G. Blom Carlsson. J. O. Wallin sade om den efter invigningen: »Det var upplyftande att träda därin». Om man tillägger, att Agi Lindegren sedan förvandlat den litet bistra empireinteriören till en romersk basilika år 1892 och att arkitekten Fant 1932 ritat en barockhuv till tornet för att

om möjligt utplåna den strama empirekaraktären, får man fram en mycket typisk byggnadshistoria, omfattande en gedigen samling okunnighet från 1892—1932.

Byggnadshistorien är klart och enkelt framställd och med en rikedom på intressanta detaljer, som inte bara intressera ortsborna själva utan i många fall även fackmannen. Hanzéns bok bör därför anbefallas.

Bengt Cnattingius.

Haus Gottes. Ein Ratgeber, herausgegeben vom Kunst-Dienst, Berlin 1938.

Der Friedhof der evangelischen Gemeinde von Rudolf Spittel. Berlin 1938.

Av den energiskt verksamma organisationen Kunst-Dienst i Berlin har utgivits två små skrifter över aktuella frågor i kyrklig konstvård. Båda förtjäna att läsas och begrundas även i vårt land, ty de innehålla många goda synpunkter och flera värdefulla uppslag.

Skriften om kyrkogården bör kanske varmast anbefallas i Sverige, där t. o. m. ordet kyrkogårdskultur håller på att försvinna. På grundval av den tyska mönsterkyrkogårdsförordningen av den 27 jan. 1937 utvecklar R. Spittel grundläggande synpunkter på problemet.

Bengt Cnattingius.

Ny upplaga av Strängnäs-Missalet.

Redaktionen har i detta nummer glädjen att kunna meddela sina läsare en sällsynt tilldragelse inom svensk

bokhistoria och alldeles enastående inom den svenska liturgivetenskapens historia. Utsikter föreligga att inom

den närmaste framtiden få till stånd ett nytryck i faksimil av ett av våra medeltida missalen, nämligen *Missale Strengense*.

Den svenska liturgihistoriska forskningen har hittills nästan uteslutande sysselsatt sig med det svenska gudstjänstlivets utveckling efter reformationen. Även om många detaljer ännu äro oklara, ligga dock huvuddragen av gudstjänstens historia under denna tidrymd fullt tydliga med undantag för själva övergångsperioden mellan medeltiden och nyare tiden, som emellertid bjuder på så många flera ännu olösta problem. En av huvudanledningarna till att dessa problem icke lösts och icke kunnat lösas är det utforskade tillstånd, i vilket praktiskt taget hela det svenska medeltida liturgiska området befinner sig. Att forskningen hittills huvudsakligen kommit att koncentrera sig på den efterreformatiska utvecklingen med förbigående av den medeltida grunden har sin naturliga förklaring i att detta område legat forskarna själva närmast i tiden och erbjudit en jämförelsevis lättbearbetad mark. Men till väsentlig del torde ock den styvmoderliga behandling medeltiden fått röna, ha sin orsak i källornas svåråtkomlighet. Även de lättast tillgängliga, de tryckta, existera kanske endast i ett eller annat, oftast defekt exemplar. Det torde därför få anses som den ojämförligt viktigaste uppgiften för den liturgiska forskningen för närvarande att sörja för utgivandet av åtminstone de viktigaste medeltida liturgiska böckerna i nytryck med utförliga register. Icke minst de goda registren äro av vikt såsom en av de bästa lättnader för en mera allvarlig forskning.

Ur dessa synpunkter har det önskemålet framkommit att med den moderna reproduktionsteknikens hjälp göra en nytryckning av *Missale Streng-*

nense och därigenom dels göra denna märkliga bok lättare tillgänglig för intresserade och dels, om något skulle hända det enda bevarade original-exemplaret, ha kvar en autentisk återgivning av detta. Hovintendent John Kroon i Malnö, känd för sin faksimiledition av Gustav Vasa-bibeln, har velat göra ett försök därmed. Om detta skall kunna fullföljas beror av det intresse, varmed tanken mötes, och en närmare redogörelse kan därför här anses befogad.

Hur önskvärt det än varit att återgivandet kunnat göras helt både i originalets färger och storlek, har detta visat sig ekonomiskt olösligt. Den utvägen har därför valts att förminska texten till 2/3 och i någon mån ytterligare reducera de stora marginalerna, varigenom det blir möjligt att återge ej blott den i svart och rött tryckta texten utan även de i blått inmalade anfangerna samt även de stora anfangerna i deras olika färger. För att ändå kunna ge en föreställning om Missalets verkliga storlek komma ett par sidor att även återges i originalstorlek och inhäftas vikta. Att tydligheten icke lider av denna förminskning och att editionen fullt kommer att fylla sin uppgift som arbets- och studieedition torde framgå av bifogade provblad.

Till den kompletta faksimileditionen kommer att fogas dels en inledning och dels ett utförligt register, utarbetade av kyrkoherde *Knut Peters*. Editionen beräknas kunna bli färdigställd till 1941 och kommer att kosta, bunden i enkelt pappband, kr. 50:— och bunden i helt skinnband, komponerat efter originalbandet, kr. 65:—.

För att i någon mån kunna täcka de betydande utgifterna med denna edition har hovintendent Kroon ansett sig behöva minst 100 abonnenter,

vilkas namn komma att särskilt intryckas i editionen såsom dess gynnare.

När redaktionen velat omnämna dessa planer, sker det i den förhoppningen att det skall bli möjligt realisera

dem och redaktionen vill på det varmaste anbefalla sina läsare att med begagnande av bilagda rekvisitionskort säkerställa utgivandet av detta enastående och intressanta medeltida liturgiska verk.

Årets kyrkomusikfester.

Kyrkosångshögtiden i Borås 20—22 okt. 1939.

Den femte allmänna svenska kyrkosångshögtiden kommer på anordnande av Sveriges kyrkosångsförbund, Sällskapet Kyrkosångens vänner och Sverigen allmänna organist- och kantorsförening att instundande höst den 20—22 oktober hållas i Borås. De båda sistnämnda rikssammanslutningarna ha sedan 1927 haft sina kyrkosångsmöten förlagda i samband med de allmänna kyrkosångshögtiderna. Årets kyrkosångshögtid blir alltså för dem deras tionde möte. Det har visat sig i hög grad gagneligt, att de tre rikssammanslutningarna för kyrkomusikens och den kyrkliga sångens befrämjande hålla sina möten och högtider gemensamt. Vårt hopp är, att den högtid, som i höst är avsedd att firas, skall stärka gemenskapen dem emellan och i vida kretsar främja intresset för kyrklig sång och musik.

Det preliminära programmet upptager förutom gudstjänster, föredrag och samtal verk av de klassiska mästarna Palestrina, Praetorius, Schütz, Buxtehude och Bach ävensom kompositioner från nyare tid. Programmet kommer, då det föreligger färdigt, att refereras i tidskriften »Kyrkosångsförbundet».

Till Sveriges Kyrkosångsförbund anslutna kyrkokörer ävensom till vårt lands präster och kyrkomusiker och alla för kyrkomusiken intresserade

riktas härmed en inbjudan att deltaga i den stundande kyrkosångshögtiden.

Anmälan om deltagande skall göras av *körförbund* före den 15 maj med angivande av ungefärligt antal deltagare, av övriga före den 15 september.

All korrespondens riktas till »Kyrkosångshögtiden, Borås».

Borås i mars 1939.

Bengt Jonzon, Biskop.

Ordf. i Sveriges Kyrkosångsförbunds centralråd.

Gustaf Aulén, Biskop.

Ordf. i Kyrkosångens Vänners centralkommitté:

David Ahlén, Musikdirektör.

Ordf. i Sveriges Allmänna organist- och kantorsförenings centralstyrelse.

Gustaf Ljunggren,

Biskop i Skara stift.

Sam Melin,

Ordf. i Kyrkosångens Vänner i Skara stift.

Herman Ahrén,

Ordf. i Skara stifts Organist- och Kantorsförening.

Paul Nilsson,

Ordf. i Västergötlands körförbund.